

עליה גמי, אם הוא נמצא במקדש. אבל לא יכרוך עליה גמי אם הוא במדינה, שהגמי מרפא, ואסור להתרפאות בשבת גזירה שמא ישחוק סממנים. אבל במקדש לא גזרו על דברים שאסורים רק משום שבות, מדרבנן.

ואם כוונתו לכרוך את הגמי כדי להוציא ממנה דם, כאן וכאן הן במקדש והן חוצה לו אסור, שהרי הוא עושה חבורה, שאסור לעשותה מהתורה!

אמר רבי יהודה בריה דרבי חייה: לא שנו שמותר לכהן לכרוך גמי על מכתו ולעבוד, אלא גמי, שאינו נחשב לבגד כלל. אבל אם יכרוך על המכה צילצול, חגור קטן, הוי "יתור בגדים", ויפסול עבודתו.

ורבי יוחנן אמר: לא אמרו "יתור בגדים" פוסל אלא במקום בגוף שלובשים עליו בגדים. אבל שלא במקום בגדים, כגון שהלביש בגד על אצבעו, לא הוי יתור בגדים.

ופרכינן: כיצד התיר רבי יוחנן (2) להיות לבוש אל

חוגרין הכהנים את האבנט לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן [למעלה מכנגד מרפק היד, משום שחיכוך הזרוע בגוף גורם להזעה] אלא כנגד אצילי ודיהן, על הצלעות כנגד המרפק.

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן: זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דאיזגדר מלכא, מלך פרס, והיה אבנטי חגור מלמעלה, כנגד הזרוע. והוה מדלי לי המיינאני, ותיתייה ניהליה [והיה המלך הפרסי מוריד את אבנטי למקום יותר נמוך כדי שאראה נאה, ומסדר את בגדי בצורה נאה]. ואמר לי, הן "ממלכת כהנים וגוי קדוש" כתיב בכו, והינכם חייבים לנהוג בלבישת בגדיכם כמו הכהנים, שנאמר בהם "לא יחגרו ביזע".

כי אתאי הונא בר נתן קמיה דאמימר, אמר ליה אמימר להונא בר נתן: אקיים בך מלך פרס את נבואתו של ישעיה הנביא "והיו מלכים אומניך"!

נתן התם: כהן שלקה באצבעו בשבת, וצריך (1) להסתיר את מכתו, וגם רוצה לרפאות אותה – כורך

ויש לעיין אם האיסור "לא יחגרו ביזע" נאמר רק על לבישה שחייב בה, או גם שלובש שלא במקום עבודה [כדתת הראב"ד פ"י מכלאים ה"ב הובא לעיל יז: הערה 7] נאסר לחגור במקום היזע, ולגבי קביעת מקומו של האבנט מסתבר שהוא רק בשעת עבודה, ונמצא שנפקא מינה בנידון זה לגבי לבישת האבנט במקום יזע שלא בשעת עבודה.

1. רש"י כתב "כורך עליה גמי בשעת עבודה שגנאי הוא וכו'", ומשמע שחייב לכרוך מפני הגנאי לעבודה, ובעירובין [קג ב] נקט שצורך עבודה היא, כי לאו אורח ארעא שתראה מכתו עם העבודה, ולכן מותר לכרוך עליה גמי אף שהוא מרפא, ובפשטות כוונתו שמפני חיובו לצורך העבודה אין עליו איסור שבות, וכמו שפירש בסיפא, שאם מהדקה להוציא דם אסור, כיון שאין זה צורך עבודה. [וכאן הזכיר רק פירוש השני שם, שבהוצאת דם יש איסור מה"ת שאסור גם במקדש, ונפקא מינה לכרוך בחול, כשאינן בכך צורך עבודה].

אך הרמב"ם [פ"י מקלי המקדש ה"ט] כתב "מותר לכרוך עליה גמי בשבת", ומשמע שאינו חייב לכרוך, וההיתר אינו מפני צורך עבודה, וכן משמע בביצה [יא ב] שאין איסור שבות במקדש אפילו לכהן שאינו בר עבודה.

2. רש"י בסוגיין ביאר שקשיתת הגמרא היא לרבי יוחנן איך התיר לכרוך צלצול שלא במקום בגדים והרי זו חציצה לעבודה. וביאר בה"ח שכוונתו כאן לפרש כי רבי יהודה ב"ר"ח סובר שגמי על גבי מכה אינו חוצץ, והקשיא רק לרבי יוחנן שאמר שבכל מקום שאינו מקום בגדים, אין יתור בגדים, ולמה לא פסל בצלצול משום חציצה, אבל על גמי לא הוקשה לו כי

שחקר אם נקבע בכך מקום לאבנט או שהוא דין במעשה החגירה שאין חוגרים במקום היזע, ונפקא מינה לחושן ואפוד שיש בהם חגירה, ואם הוא דין בחגירה גם חשן ואפוד לא יחגרו במקום היזע, [והוכיח כן מרש"י בשמות כח ז] אך אילו הוא דין באבנט היה יכול לחגור חשן ואפוד במקום היזע.

אלם מדברי הרמב"ם שלמד את מקום האבנט מהתרגום, הוכיח כי הוא דין במקום האבנט שיהיה על לבבו, ודין זה לא נשמע מהברייתא. [נראה ברמב"ם שם בהלכה א' שהיה חוגר מכנסיו למעלה מטיבורו, אך אין זו ראייה שאינו דין בחגירה. כי לא נאמר במכנסים חגירה].

ולכאורה בנידון זה תלוי ספקו של הזבח תודה כאן, באופן שחגר במקום היזע אם נחשב כמחוסר בגדים כי הוא שלא במקומו, והיינו משום שנקבע מקום מסוים לאבנט, או שאינו אלא לנוי, והיינו שמעשה החגירה צריך שיעשה במקום הראוי אך אין זה חסרון בעצם לבישת הבגד.

אמנם עצם הביאור תמוה שהרי הרמב"ם [פ"ט ה"א] כתב שחשב האפוד קשור על לבו, והשיגו הראב"ד שאינו אלא למטה מטיבורו, וכתב הכסף משנה שהרמב"ם נתן טעם לדבריו בהלכה זו של אבנט, ולהגרי"ז הרי אי אפשר ללמוד לאפוד מ"לא יחגרו ביזע" שאמור דוקא באבנט ולא בכל חגירה.

ויתכן שנאמרו במקום זה שני דינים, האחד, שאינו מקום הראוי לחגירה, והשני, שמקום האבנט נקבע במקום הראוי לחגירה. ולכן באבנט הוא מעכב, ואם יחגרנו במקום יזע יחשב כמחוסר אבנט. אך בחושן ואפוד יעבור רק על דברי סופרים שאמרו "לא יחגרו ביזע", אך לא תפסל הלבישה ויחשב כלבוש בהם. [ולכן כתב באבנט "ועל האבנט מפורש בקבלה" משא"כ באפוד. וראה כתבי הגרי"ז ח"ד סי' מב]

האצבעו בגד כל שהוא בשעת עבודה? והרי על אף שאין כאן יתור בגדים משום שהוא שלא במקום בגדים, אך ותיפוק ליה לאיסור משום חציצה, שחוצץ אותו הבגד שעל אצבעו בין ידו של הכהן לבין כלי השרת שבידו, וכתוב "ולקח הכהן" וילפינן מכאן שתהא הלקיחה בעצמו של כהן, ולא תהא חציצה ביניהם! (3)

ומתצינן: ההיתר של רבי יוחנן הוא בלבישה על אצבע ביד שמאל, שלא נעשית בה עבודה.

אי נמו, ההיתר של רבי יוחנן הוא בלבישה על גב דאמר רבא אמר רב חסדא: במקום בגדים – אפילו נימא אחת הנמצאת בין בשרו ובין הבגד חוצצת! (4)

שלא במקום בגדים – אין חסרון של חציצה אלא חסרון של יתור בגדים. אך לא כל בגד במידה כל

אינו חוצץ מאחר נכרך לרפא המכה. [נא שאינו חשוב ולא חוצץ – קר"א].

אך בעירובין [שם] פירשו רש"י והריטב"א שהקושיא על המשנה, היא קושיא בין על גמי ובין על צלצול, וכן משמעות דברי הרמב"ם [שם] שכתב שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי, וכן דקדק הר"י קורקוס וראה עוד בסמוך הערה 5.

ובשפת אמת כתב שבמשנה אפשר לומר שהיתרו לכרוך גמי אפילו שלא בשעת עבודה כדי שיוכל להתרפאות ולעבוד, אך ממה שחילק רבי יהודה ב"ח בין גמי לצלצול, היתיר רק משום שאין יתור בגדים, משמע שהנידון בשעת עבודה ועל כך מקשינן שאם כן תיפוק ליה משום חציצה.

3. רש"י פירש שהחציצה היא בקבלה, דבעינן קבלה בעצמו של כהן, ובפירוש המשניות בעירובין כתב הרמב"ם שלא תהא מבודלת בין בשר ידו והמזרק או הסכין בעת עשית עבודה. ותמוה, שהרי שחיטה כשרה אפילו בור, ומה איכפת לן שיש חציצה מיד הכהן והרי אינה צריכה להעשות על ידי כהן. ויש לפרש שכיון שמדובר בשחיטה בשבת, הרי שחיטת זר אינה דוחה שבת, משום שאינו מצווה על שחיטה, [וכמבואר מדברי רש"י יבמות לג], וכיון שצריך שישחוט כהן דוקא, יש בו כל דיני כהונה.

ועיין בכנסת הראשונים הערה צ"ד, שדן אם פסול חציצה פוסל את העבודה, ואין זר חייב עליה, או שהוא פסול כדיני כהן, וזר חייב אף כשעבד עם חציצה, שנחשב כעובד ביד שמאל. וראה להלן הערה 6 לענין חציצה בבגדי כהונה.

4. האחרונים ביארו בכמה דרכים למה בבגדי כהונה חוצצת אפילו נימא אחת שלא כמו שמצינו בטבילה שרק רובו או מיעוטו המקפיד חוצץ.

בקרבן אורה כתב שאדם מקפיד על נימא, ומדרבנן גם מיעוט המקפיד חוצץ. ובשפת אמת כתב שהלכה למשה מסיני היא בבגדי כהונה שאפילו נימא תחוץ כהן. והברכי יוסף [אר"ח כ"ז]

הוכיח ממה שרוח חוצצת בהם, אף שבכל מקום אפילו דבר לח אינו חוצץ כי בהכרח שאינו מדין חציצה, אלא גזירת הכתוב היא בבגדי כהונה, שצריך שיהיו "על בשרו", וגם מים יחצצו כהן, והספק ברוח שאין בה ממש, וראה הערה 8 שהוא חסרון במעשה הלבישה. והנצי"ב במרומי שדה כתב על פי

תוס' בסוכה [ו'] שרק חציצה בשער תלויה ברוב ומקפיד, אך בבשר אפילו כל שהוא חוצץ, ונקט שמקורם מחציצת נימא בין בשר לבגד.

ומדברי הראב"ד [פ"י מכה"מ ה"ט] משמע שבין בשרו לבגד אפילו נימא חוצצת, אך בין ידו לכלי כך בגד של גע"ג חוצץ, וראה בהערה הבאה שהריטב"א תמה מה הטעם לחלק, וכתב רדב"ז [ביאור לשונות הרמב"ם א' תעב] שבבגדו נאמר "על בשרו ולבשם", אך בכלי צריך חציצה בדבר חשוב.

ובכפות תמרים [סוכה ל"ז] כתב שבמקום בגדים אדם מקפיד אפילו על פחות מגע"ג, אבל שלא במקום בגדים אין קפידא אלא בגע"ג, ובשו"ת פני אריה [ו' י"ג] תמה שהרי איכא מסתברא, שאדם מקפיד יותר על חציצה שלא במקום בגדים, ואם אינו מקפיד, למה חוצץ בטבילה.

ולכן כתב שבכל מקום שנאמר שיהיה על בשרו, כגון תפילין "על ירך" ובגדי כהונה "על בשרו", צריך שיהיה כל חלק מהחפץ על בשרו, ואפילו נימא חוצצת, [וגם בטבילה היה מיעוט חוצץ מסברא, אלא שגילתה התורה שרק רוב או מקפיד חוצץ], אך פסול החציצה בין ידו לכלי היא משום שאין זו "לקיחה בעצמו של כהן", ורק חציצה בדבר חשוב גורמת שלא תחשב לקיחה בעצמו של כהן.

ובאור שמוח [פ"ב מאיסור"ב ה"ח] הביא שרבינו חננאל פירש כי בטבילה ידעינן מסברא שרק רובו חוצץ, ואם כן גם בבגדי כהונה מסברא לא היתה נימא חוצצת, אלא שיש לחלק בין טבילה שצריך שיהיה כל גופו במים, ורובו נחשב ככולו, לבין בגדי כהונה שמקומם על בשרו, ולזה לא מועיל שיהיה על רוב הגוף, כיון שהפסוק נאמר במכנסיים, והם אינם לבושים על רוב הגוף, ובכל זאת חציצה פוסלת בהם, ואין לומר שכוונת הפסוק על רוב מקום המכנסיים, כי אין בהם מצוות לבישה נפרדת אלא כחלק ממצוות בגדי כהונה, ונמצא שחציצה בהם אינה חוצצת אלא במיעוט הלבישה, ומוכח שבבגדי כהונה אין צריך חציצה ברוב ומקפיד כדי לפסול.

ובאבי עזרי [פ"י מכלי מקדש ה"ז] תמה על דבריו, כי אף שמצוה אחת על כל בגדי כהונה, מכל מקום על כל בגד יש דין נפרד ללבישתו, וחציצת רובו נחשבת כמו שלא לבשו, ועדיין יתכן שצריך חציצת רוב. ולכן ביאר שרק טבילה שדינה על כל גופו, או קידוש ידים ורגלים שדינם על כל היד ורגל בזה שייך לחלק בין רוב למיעוט בחציצה, אך בבגדי כהונה ותפילין

הלבישה חוצצת [ונכמבואר, שאין זה נחשב ליתור בגדים].⁽⁶⁾

ובזה נחלק רב חסדא על רבי יוחנן, וסבר שגם שלא במקום בגדים יש את החסרון של ייתור בגדים.

ולא כתב "חוצץ" אך במקום כלי אפילו נימא אחת פוסלת משום חציצה, [ונכמבואר בה"ט] וראה קרן אורה ואבן האזל שדנו בזה.

והרמב"ז [בביאור לשונות הרמב"ם א' תע"ב] כתב שבגעי' פוסל את העבודה, אך לכתחילה לא יחוץ בין בשרו לכלי אפילו בפחות מגעי'. ובפשטות יתכן לחלק, שרק מדין בגד אין חציצה עד שיהא בו געי', אך כשנותנו על המכה לרפא או לצורך עבודה הוא חשוב, ופוסל בפחות מגעי', ונמצא שפסק כרבי יוחנן ודלא כרב יהודה בר"ח.

והראב"ד נקט שביין בלישנא קמא וביין בלישנא בתרא מדובר בחציצה בין ידו לכלי או לבגד **והכסף משנה** הביא **שהריטב"א** בעירובין הקשה עליו שאם כן מהו החילוק בין ידו לבגד שנימא חוצצת, ואילו לכלי רק געי' חוצץ, והרי עיקר הפסול הוא כי יש חציצה מגופו של כהן, [וראה בהערה הקודמת]. ועוד קשה שלדבריו מה מקשינן בלישנא קמא דתיפוק ליה משום חציצה, והרי אין בצלצול געי' לחצוץ בין יד לכלי, ועל קושיא זו תירץ הגרעק"א שאין קושיית הגמרא מצלצול, אלא ממה שאמר ר"י שלא במקום בגדים אין יתור בגדים, ומשמע שכל בגד אינו חוצץ אפילו געי'. [ולכן הקשו דוקא על רבי יוחנן, ולא על המשנה, ראה הערה 2], **ובאבן האזל** כתב שקושיית הגמרא משום שצלצול חשיב וחוצץ, [ע"ש לגבי גמי, ואבי"מ].

והגרעק"א תמה על הראב"ד ממה שאמרו בלישנא קמא שרבא חולק על רבי יוחנן, ואילו רבא עסק בחציצה בין ידו לכלי, ורבי יוחנן התיר שלא במקום כלי משום שאינו יתור בגדים, איזו מחלוקת יש ביניהם, אמנם יתכן לפרש שהראב"ד נקט רק בלישנא בתרא משום חציצה [שהרי שם לא שייך לומר איידי נימא] ואילו בלישנא קמא יפרש כרש"י שהכוונה ליתור בגדים, ולכן דנה הגמרא שנחלקו בזה רבא ורבי יוחנן.

6. **בקרן אורה** דן אם חציצה עושה שיחשב כמחוסר בגדים ואם עבד חייב מיתה, או שהוא רק פסול בעבודה ואינו חייב מיתה, והוכיח מדברי הרמב"ם [פ"ט מביאת מקדש ה"ט] שלא מנה בין פסולי עבודה את מי שיש בין בשרו לבגד דבר חוצץ, ומוכח שהוא בכלל מחוסרי בגדים וחייב מיתה. [וכן הסיק **במנחת חנוך** צ"ט], ותמה על כך שהרי דין חציצה נלמד מ"לבש על בשרו", ומנלן שדינו כמחוסר בגדים.

ובאבן האזל [פ"י מכה"מ ה"ח] כתב שהדבר פשוט, שמאחר שנאמר ולבש על בשרו, והוא לבש על חציצה, הרי הוא מחוסר בגדים במקום זה כמו שלבש על בגד אחר, וראה בהערה הקודמת שלדברי הגרי"ז נחשב שאין לבישת הבגד מתייחסת למקום שלבוש בבגד אחר, אך כוונת הקרן אורה הוא כמו שצידד הגרי"ז בתחילה, שהחסרון הנלמד מ"לבש"

שהיא נחשב כיתור בגדים, אלא רק אם יש בו לפחות מידה של שלש אצבעות על שלש אצבעות, שאז לבישתו חוצצת [נחשבת לפסול מדין ייתור בגדים]⁽⁵⁾ ונקט התנא לשון חציצה משום שבתחילה נקט לשון זו ביחס לנימא אחת במקום בגדים שחוצצת]. אבל לבישת בגד במידה שהיא פחות מכאן, אין

שאינו בין באדם אלא בלבישת הבגד, הרי בכל מקום שחוצץ נחשב שאין הבגד לבוש ואין התפילין מונח על כל מקום זה, ואינו תלוי ברוב בשרו המכוסה של אדם. [וראה שם בתחילת דבריו שכתב כפני אריה, וכתב שלביאורו צריך לומר דילפינן מטבילה לקידוש יו"ר].

5. רש"י פירש שאין הכוונה לפסול משום "חציצה", אלא משום יתור בגדים, ונקט לשון "חציצה" בשלש על שלש הפוסל שלא במקום בגדים, אטו נימא שפוסלת במקום בגדים משום חציצה, אך **הרמב"ם** [פ"י מכה"מ ה"ח] כתב שבגד שלש על שלש שכרוש שלא במקום בגדים חוצץ ופוסל. ומשמע לכאורה שהפסול משום חציצה.

[ובכסף משנה כתב שהרמב"ם פסק כי הלכה כרבא שרק געי' חוצץ, וכמסקנא שמודה בצלצול קטן שחוצץ מפני חשיבותו. וכבר העיר **השפת אמת**, שאין המסקנא שרבא מודה בצלצול קטן שחוצץ, אלא שאין הכרח שהוא חולק בזה, משום שצלצול חשוב. וצ"ע].

וכבר הבאנו לעיל [יח. הערה 8] את ביאור הגרי"ז שגדר חציצה זו אינו משום שחוצץ בין בשרו לבגד, אלא משום שדרש כמו הספרא, "שלא תהיה רטיה על בשרו" והיינו שלא תהיה לבישה אחרת חוץ מבגדי כהונה, ולכן בגד שיש בו שלש על שלש פוסל אפילו שלא במקום בגדים, וצריך להוסיף שנחשבת לבישה זו כחציצה, כי לבישת הבגד מתייחסת לכל גופו, אך במקום שיש בו בגד אחר אין עליו שם לבוש הבגד הכללי. ולכן רק בגד ג' על ג' חוצץ שהוא לבוש בפני עצמו, אך נימא אין חוצצת.

ובספר הלוקוטים [ברמב"ם מהדורת פרנקל] הובאו דברי הגרי"מ **בשם אביו הגרי"ז** שהוסיף לפי ביאור זה, כי מה שפסק הרמב"ם [בה"ח] שצלצול קטן פוסל משום שהוא בגד חשוב, אין כוונתו ללישנא בתרא שפוסל משום שדבר חשוב חוצץ, אלא אף ללישנא קמא פוסל בחציצה משום שהוא בגד, כי רק לבישת בגד אחר נחשבת חציצה מדין לבישה אחרת שמבטלת את ה"לבישה על כל הגוף". [ולכאורה משמע שנקט כי חציצה זו נחשבת כסילוק בגדים כמו חציצה בין בגד לבשר, וכהן העובד עמה חייב מיתה, וראה הערה הבאה].

אמנם **הראב"ד** הבין שכוונת הרמב"ם לחציצה בין ידו לכלי, ולכן תמה שהרמב"ם סותר לדבריו, שכאן נקט שבפחות מגעי' אינו פוסל, ובסמוך [ה"ט] כתב שמותר לכרוך אצבעו בשבת בבגד שאין בו געי', והוא שלא יחוץ בין בשרו לכלי בשעת העבודה.

וביאור **הכסף משנה** שהרמב"ם פירש כרש"י, ומה שכתב [בה"ח] שבגד געי' חוצץ, היינו משום ייתור בגדים, ואפילו שלא במקום כלי, ולכן כתב הרמב"ם בצלצול שהוא "פוסל"

רבי יהודה בריה דרב חייה, וחולק עליו בדין צלצול קטן, שדעת רבי יוחנן כי כל שאין בו שלש על שלש לא נחשב לייתור בגדים.

אלא שעדיין יש לדון, **לימא** גם מה שאמר רבא בעלמא בשם רב חסדא כי שלא במקום בגדים רק שלש על שלש חוצץ, **פליגא אדרבי יהודה בריה דרבי חייה**, ודעת רב חסדא שכל שאין בו שלש על שלש ואפילו צלצול קטן אינו נחשב לייתור בגדים?

ומסקינן: (ז) בצלצול קטן סובר רב חסדא כרבי יהודה בריה דרבי חייה, כי **שאני צלצול קטן, דחשיבו!**

ומקשינן: ולרבי יוחנן, שסבר כי כל שאין בו שלש על שלש ואפילו הוא צלצול קטן אינו נחשב ייתור בגדים, **מאי איריא**, למה הוצרכה משנתנו להשמיענו שכורך עליו **גמי?** והרי אפשר לשמועין חידוש גדול מזה, שאפילו **צלצול קטן** לא מיקרי ייתור בגדים?

ומשנינן: **מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דגמי מסי** [שיש בגומי תכונה של ריפוי].

בעי רבא: נכנסה לו רוח בבגדו והבדילה הרוח את הבגד מבשר הגוף בשעת העבודה, מהו? —

וצדדי הספק הם: **"על בשרו"** ממש **בעינן**, והא **ליכא**, שהרי הרוח הבדילה אותו מהבשר, או **דילמא דרך לבישה בעינן**, והא דרך לבישה **בכך?!** (8)

תו בעי רבא: **כינה הנמצאת על בשרו מהו שתחופץ בין הבשר לבגד?**

והוינן בה: זה פשוט שרב חסדא, שאמר אפילו שלא במקום בגדים יש את החסרון של ייתור בגדים, **אדרבי יוחנן**, שאמר אין כזה חסרון שלא במקום בגדים — **ודאי פליגא**.

אלא עדיין יש לדון: **אדרבי יהודה בריה דרבי חייה**, שאמר צלצול קטן נחשב ייתור בגדים ואפילו אין בו שלש על שלש — **מי לימא דפליגא?**

ופושטת הגמרא: **שאני צלצול קטן, דחשיבו**. ולפיכך, הוא נחשב כיתור בגדים למרות שאין בו שלש על שלש.

לישנא אחרינא אמרי לה:

אמר רב יהודה בריה דרבי חייה: לא שנו שמותר לכהן העובד במקדש לכרוך על אצבעו אלא גמי. אבל צלצול קטן חוצץ [והיינו ייתור בגדים!].

ורבי יוחנן אמר: לא אמרו חציצה בפחות משלש על שלש אלא במקום בגדים, שהחסרון הוא משום חציצה, וחסרון זה הוא בכל שהוא. שהרי אפילו נימא אחת חוצצת. **אבל שלא במקום בגדים**, שאין שם חסרון חציצה אלא חסרון ייתור בגדים הרי רק לבישה של **בגדים** שיש בהם מידה של **שלש על שלש** אצבעות **חוצצות** [והיינו, נחשבות ללבישות של בגדים מיותרים]. אבל לבישת בגד שהוא **פחות** משלש על שלש, **אינה חוצצת**, ואפילו הוא חשוב כצלצול קטן.

והיינו [הא דאמר רבי יוחנן] דרבא אמר רב חסדא! והוינן בה: זה פשוט שדברי רבי יוחנן נסובו על דברי

בדעת הרמב"ם.

8. **בבית הלוי** [ח"א ג, ג] כתב שאף על פי שרוח אינה חפץ החוצץ, דנה הגמרא לפסול משום שהבגד אינו **"על בשרו"**, ונקט שדין זה נאמר דוקא בכתנת ומכנסיים שדינם ללבשם **"על בשרו"**, ולא בשאר בגדים שלובשם על גבי בגד אחר, ולפיכך אם יחצוץ דבר בין הכתנת לאבנט, לא יפסול, כי לא נאמר דין חציצה בבגדים, אלא חסרון בלבישת הבגדים שדינם להיות **"על בשרו"**, ולא מובדלים ממנו. וכן משמע מדברי הרמב"ם [פ"י מכה"מ ה"ז] שנקט שהרוח הרחיקה את הבגד מעליו, ומשמע שעצם הרוח אינה חוצצת.

ובאבן האזל [פ"י מכה"מ ה"ז] תמה על ביאורו מדברי הירושלמי [עירובין ס"ד א] **"שלא יחצוץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"** והסיק מכך שנחלקו הבבלי הירושלמי אם הבגדים העליונים נחשבים כלבושים **"על בשרו"** כי מין במינו אינו חוצץ, אך דבר אחר יחצוץ ביניהם, או שאין בבגדים פסול

הוא במעשה וסדר הלבישה, וזה אינו כחסרון של מחוסר בגדים, ונמצא שהנידון רק בבגדי כהונה, ולא בחציצה בין ידו של כהן לכלי. [ראה לעיל הערה 3 ולהלן הערה 8].

7. **רבינו חננאל** בעירובין [שם] גרס בדחית הגמרא ללישנא בתרא: כגון שלקה בשמאל, והיינו שרב חסדא אמר שפחות מגע"ג אינו חוצץ רק בשמאל, שאין חציצה בין ידו לכלי שבת, ומשום ייתור בגדים רק בגד של גע"ג פוסל. וכבר העיר המגיה שם, שנמצא לפי זה שרב יהודה ברי"ח סובר שצלצול קטן פוסל דוקא ביד ימין, ואם כן גם גמי צריך לפסול בה.

ומוכח מדברי הר"ח שרק דבר חשוב חוצץ בין ידו לכלי, ולא משום שנעשה לצורך העבודה, כי רבא מכשיר בכל בגד שאין בו גע"ג, ולא דוקא גמי, ומאידך פוסל בצלצול מפני חשיבותו. ובכך גופא נחלקו, רב יהודה ברי"ח סבר שצלצול עדיף מגמי אף שהוא מרפא, ואילו רבי יוחנן סבר שגמי ובגד חשוב כצלצול אם הונחו על מכה לרפא או לצורך עבודה. וכמבואר בהערה 5

ועוד דן רבא: אויר בית השחי, מהו שיחוץ? שביט היד של הכתונת הוא רחב, ונמצא שבשר בית השחי אינו נוגע בכתונת אלא תמיד יש אויר בין בשר בית השחי ובין הבגד, האם על בשרו ממש בעיניו, והא ליכא, ויצטרכו לצמצם ולדחוק את בתי הזורע עד שיגעו בבית השחי,

או דילמא, דרך לבישה בכך, ולא אכפת לן שבאותו מקום יש תמיד אויר החוצץ בין הגוף לבגד? (10)

ותו בעי רבא: הכניס ידו לתוך חיקו, וחצצה ידו בין חיקו לבגד, מהו?

וצדדי הספק הם:

גופו — מי חייץ? כשאין אותו חלק מהגוף נמצא במקומו, אלא הוא נמצא בין הבשר שבמקום הבגד לבגד,

הלבישה, ונחשב שלא לבש בגדי כהונה כסדרן, ואף שאחר כך אין אבק וכינה פוסל. וצ"ע [ראה הערות 6,4].

9. בהגהות רש"י למחצית השקל [יו"ד קצ"ח] הוכיח מסוגיין שבמקדש גזרו אפילו על מיעוט המקפיד, שהרי כינה חוצצת רק במיעוט גופו, ודלא כשבות יעקב שנקט שבמקדש רק רובו המקפיד חוצץ, כי אין שבות במקדש, [ובכל מקום מיעוט המקפיד חוצץ רק מדרבנן].

ובמקור ברון [ט'] הקשה למה אין כינה חוצצת אלא אם הוא מקפיד עליה, והלא נימא חוצצת אף כשאינו מקפיד, [ונכבר הבאנו בהערה 4 שהקדן אורה נקט שנימא חוצצת כי מקפיד בה] אכן בפשטות כוונת הגמרא שמשום שמקפיד אינו ריביתא, שהרי לא נראה שמקפיד יחוצץ בדבר שהוא כבשרו, אלא בכך גופא מחשיבו כאינו בשרו, ומשום עצם החציצה הוא פוסל, ואם כן אין להוכיח שבמקדש צריך מיעוטו המקפיד, כי רק בריביתא תלוי בקפידתו, וכן מוכח ממה שכינה מתה חוצצת כנימא, משום שאינה ריביתא, [ומיעוט פוסל במקדש, או מפני שאר הטעמים שבהערה 4].

וכן נקט בפשטות בקהילות יעקב [טהרות נ"ח ב'] שמשום שהוא מקפיד בלבד לא היתה חציצת הכינה פוסלת את העבודה, שהרי אינה חציצה אלא מדרבנן, ובהכרח שהפסול הוא משום שאינה דבוקה ומחוברת לגוף ואינה טפילה לו, ולכן היא פוסלת במיעוט, וכל הסברא של מקפיד באה רק כדי לומר שאינה ריביתא. [וראה בשלמי יוסף סוכה ל"ז ב, את המשא ומתן עם ה"חכם אחד" שהובא בקה"י שם].

10. בפשטות כוונת הגמרא לדון, שאף אם התרחק על ידי שנכנסה בו רוח פוסל, היינו משום שהרוח שינתה מדרך הנחת הבגד, אך מרחק הבגד מבית השחי הוא כדרך לבישתו ואינו פוסל, או להיפך, שדרך לבישה מועיל שלא תפסיק רוח, כי

ואמרינן: אם היתה הכינה מתה — לא תיבעי לך, דודאי חייצא!

אלא, אם היתה הכינה חיה, תיבעי לך, מאי?

מי אמרינן, כיון דאתא ואזלא, רביתא היא, שכבשרו היא נחשבת, ולא חייצא,

או דילמא, כיון דקפיד עליה שלא תהיה על בשרו, אין היא נחשבת כבשרו, ולכן חייצא? (9)

ועוד דן רבא: עפר הנמצא על בשרו, מהו שיחוץ בין הבשר לבגד?

ותמדה הגמרא איך הסתפק בכך, והלא עפר ודאי חייץ?

ומתריצין: אלא, בהכרח שספיקו היה באבק עפר, שהוא עפר דק מאוד ואין הכהן מרגיש בו — מהו?

חציצה, אלא חסרון "על בשרו" שנאמר בכתנת ומכנסים בלבד, שהרי דין האפור למעיל יש רוח ואינו פוסל.

ובספר הלוקוטים [שבסוף רמב"ם מהדורת פרנקל] הובא לתרץ בשם הגר"מ בשם הגרי"ז, ששני דיני חציצה נאמרו בבגדי כהונה, ובין בגדו לבשר הוא חסרון "על בשרו" ואפילו רוח חוצץ, ואילו בין בגד לבגד הוא חסרון בסדר לבישת האבנט על הכתנת, ובוזה פוסלת רק חציצת בגד, כי בחציצת רוח או נימא נחשב לבוש כדרכו וכדומה לזה יש לומר על פי דברי הגרי"ז לעיל, שבגד אחר פוסל משום שנוספה "לבישה אחרת" על בשרו. [וראה בכתבי הגרי"ז ח"ד סי' מג—ד].

אמנם כבר העיר בעמודי אור [לז] שביאורים אלו תמוהים מביאור תוס' להלן [כב. ד"ה הואיל] שהשוו חציצה של בגדי כהונה לחציצה בין רגל כהן לרצפה, ולהלן [לה. ובתוס' ק"י]. מובא בהערה 11 מבואר שדין חציצת בין כהן לרצפה הוא שה לכל דיני חציצה בעלמא, ומשמע שאין זה דין מיוחד שנאמר בלבישת בגדי כהונה. אך יש ליישב, שהרי בסוגיין מספקא לן אם רוח חוצצת בין בשרו לבגדו, ואילו נתלה באויר ועבר כשר [כדלהלן כו א] אף שיש רוח בין רגלו לרצפה, ובהכרח שחוץ מדיני חציצה שיש בבגדי כהונה, יש עוד דינים הפוסלים במעשה הלבישה.

[וראה בביאורי הגר"ז ברודא למאירי עירובין י"ז ז' בקטע האחרון] שרצה לחדש כי לדעת ה"ח הרמב"ם הנידון הוא לגבי חציצה בין גוף הכהן לאויר העורה, ולכן צריך בגד שהוא חשוב כמקום בפני עצמו. ע"ש].

הנה רש"י [בד"ה נכנסה] והרמב"ם [שם] כתבו שהנידון לפסול דוקא באופן שנכנסה הרוח "בשעת עבודה", ומשמע שהוא חסרון בעבודתו בעת שאינו לבוש "על בשרו", ולא בעצם מעשה לבישת הבגדים, אך לגבי האיבעיות בסמוך באבק וכינה נקט הרמב"ם שלא יהיו "בשעה שלובש", ומשמע לכאורה שבהם הנידון שתהיה חציצה פוסלת במעשה

ומשנינן: הא קא מיבעיא ליה: **נימא מדולדלת** מן הבגד, שניתקה מעיקרה אך עדיין מחוברת במקצת לבגד, האם היא חוצצת או שאכתי היא חלק מהבגד ואינה חוצצת?

בעי מר בר רב אשי: כהן שגדלו שערות ראשו, **ויצא שערו** כלפי מטה לכוון גופו, ונכנס השער **בבגדו** בין בשרו לכתונתו⁽¹²⁾, **מהו?** [והבעיה היא

או לא **חייץ**, שהרי בכל ענין הבגד נמצא על גופו⁽¹¹⁾].

ותו בעי רבא: **נימא מהו שתחויץ?**

ופרכינן: מאי קא מיבעי ליה והא **נימא ודאי חייצא?**

ולכאורה תמוה שאם כן גם ידו לא תחוצץ בחיקו, ובהכרח שאין דרך שירות בכך.

אולם נידון זה תלוי במחלוקת **תוס'** בבכורות [ט א] **ורמב"ן** [בכורות פ"ג] אם מין במינו אינו חוצץ כי הוא בטל למינו, או שדין הוא שאינו נחשב חציצה, וכאילו איננו מפסיק. כי אם מין במינו בטל למינו, הרי הצד לפסול בחציצת ידו הוא משום שעל היד אין דין לבישת בגדי כהונה, [וכסברת תוס' שם בפט"ח], ואינו דומה לרגל של עצמו שגם עליה יש דין עמידה על הריצפה, ולכן אינה חוצצת. אך אם מין במינו אינו נחשב מפסיק, צריך לומר שהצד לפסול בחציצת ידו הוא משום דכתיב "על בשרו" ובמציאות אינו נוגע, וכביאור הביכורי יוסף, וראה **באבן האזל** [בהערה 8] שכתב שהבגדים העליונים נחשבים "על בשרו" כי מין במינו אינו חוצץ, ולפי הביכורי יוסף אי אפשר לומר כן, ואילו נפרש שבטל למינו, צריך לומר ששוה דין בגדים העליונים לתחתונים בחיוב ללבשם על בשרו, ולכן אין התחתונים חוצצים.

[ועיין **במגן אברהם** קל"א ב', שיש להפסיק בנפילת אפיים בבגד בין פניו לדבר שמטה עליו, כי היד אינה כסיוי במין במינו אינו חוצץ, והמשנה **ברורה** סק"ג הביאו, שהיד והפנים גוף אחד הם, ואין הגוף יכול לכסות עצמו, ולכאורה נפקא מינה ליד של חבירו, ובהכרח כסברת תוס' שיד חבירו אינה בחיוב הכיסוי וחוצצת, ורק משום שגוף אחד הוא אין חוצץ, וראה בשו"ע או"ח ע"ד ב' וצ"א ד' שיד עצמו אינה נחשבת כסיוי לראשו או ללבו שלא יראה את הערוה. אבל יד אחרים נחשבים כסיוי. וצריך לחלק בין כסיוי לחציצה].

12. רש"י פירש ששער ראש יורד ונכנס בין הכותנת לבשרו, והקשו **החק נתן ומקדש דוד** [ל"ו א'], הלא כהן הדיוט חייב לספר כל שערו אחת לשלושים יום, ואם כן הוא פרוע ראשו, וכתבו שהנידון הוא לענין לחלל עבודה, שפרוע ראש אינו מחלל עבודה. **ובשטמ"ק** פירש שמדובר בשער בית השחי ובוה אין קושיא כל כך.

והרמב"ם [פ"י ה"ז] גרס שהשער יוצא "מן הבגד", וביארו **השפת אמת** **וזבח תודה** שכוונתו שגם השער צריך להיות מכוסה, וכשיצא בנקבי הבגד נמצא שהוא מחוסר בגדים, וגם לפי ביאור זה אין מדובר בשער הראש.

ובמג"א [או"ח כ"ז ב'] כתב בשם הרוקח לגלח השער שעל הצואר כדי שלא יחוצץ תפילין, והסיק שלא נהגו כן, וביארו **פמ"ג והגרע"א** בשם **נזירות שמשון** שרק שער שלא במקומו חוצץ, ולא שער במקומו, והיינו כרש"י.

אינה חציצה והבגד נחשב "על בשרו" כי דרכו לנוח כשתבא הרוח, ואין דרך הליבשה מעילה על מקום שמדרך הליבשה אינו לבוש על הבשר, ולכן מרחק בית השחי שאין דרכו לנוח על הבשר לא יחשב כ"על בשרו" עד שיעשה בתי זרעותיו דחוקים. [אך אם נבאר לעיל שהנידון הוא אם עצם הרוח נחשבת חציצה, לכאורה אין חילוק בין האיבעיות אלא בצד ההכשר משום שדרך בית השחי קבוע בכך].

והרמב"ם לא הביא איבעיא זו, וכתב **הכסף משנה** [שם סוף ה"ז] שלא גרסה בגמרא, אך **הרש"ש** כתב שהרמב"ם כללה באיבעיא של נכנס רוח, ורבא הסתפק באם תמצא לומר, וצ"ב. **ובמקור ברוך** [שם] כתב שהרמב"ם סמך על מה שפסק [בפ"ח מכה"מ ה"ח] שמכנסיו הכהנים היו רחבים ולא נגעו בבשרם, ותמה למה לא הוכיחה כן הגמרא. ונמצא לביאורו שלהלכה רוח חוצצת יותר מבית השחי, שהרי בית השחי כשר כמכנסים. וברוח כתב הרמב"ם שיהירו שלא תכנס, וצריך לבאר לפי זה, שהספק היה אם רוח פסול שמא בית השחי כשר, כי המרחב דרך לבוש קבוע הוא.

אמנם נראה פשוט שבכל צד להכשיר דרך לבישה, הטעם הוא משום שנחשב כמונח על הבשר, והוא מקום בגדים אף שדרך ללבשם בריחוק, ואם ינח שם חציצה יפסול.

11. האחרונים הקשו הרי בכל מקום מין במינו אינו חוצץ, ומהו נידון הגמרא שבבגדי כהונה תחוצץ ידו מבשרו. **ובברכי יוסף** [בשוריי ברכה או"ח ע"ד א'] כתב שאינו משום חציצה, אלא משום שאין הבגד "על בשרו" ואינו תלוי בגדרי חציצה]. ולכאורה תמוה לפי זה הצד שאינה חוצצת, ויתכן לומר שהספק באם תמצא לומר שבת השחי נחשב דרך לבישה, ובוה הנידון כשהניח שם ידו אם נחשב "על בשרו" כיון שאינה חציצה, או שאינו על בשרו.

ובמקור ברוך [שם] כתב שהנידון הוא ב"דרך שרות" כמו שכתבו תוס' להלן [ק"ג] לגבי כהן העומד על גבי רגלי חבירו, שאינו חוצץ כי הוא מין במינו, אך אין דרך שירות בכך. [אך אין להעמיד שהספק אם ידו חוצצת בין בגד לבגד, כי להבבלי אין בהם דין "על בשרו", ורק בגד אחר פוסל בסדר לבישתו, כמבואר בהערה 8. וגם אינו נכנס במשמעות הלשון "לתוך חיקו"].

וכדברי המקור ברוך מוכח לכאורה ביומא [נח א], דמקשינן למה שנינו שעל רגל חבירו פסול, והרי מין במינו אינו חוצץ, ומתצינן שאינו מבטלה, שכוונתו לקחתה, וחוצצת, וכתב **הריטב"א** [שם] שרגל של עצמו אינה חוצצת. [רק שאינה דרך שירות]. וטעמו מסתבר כי יכול להניחה במקומה כפי שירצה,

והספק הוא, האם נחשבות התפילין משום חביבות המצוה כחלק מגופו [ולכן לא הווי ייתור בגדים – לרש"י, ולא חייצי – לפי תוס'], או שלמרות חביבות המצוה, הן נחשבות כדבר הנפרד מגופו? (14)

אליבא דמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין הוא, לא תיבעי לך, דודאי חייצי, כיון דבשעת הלילה, שאינו מקיים אז בהן מצות תפילין, חייצי, הרי הן נחשבות כדבר הנפרד מגופו, ולכן אפילו בעבודות יום נמי חייצי. (15)

כי תיבעי לך – למאן דאמר שגם לילה זמן

חוצץ, ובפשטות נחלקו כדלעיל [יח א] אם בגד חול נחשב יתור בגדים או דוקא בגדי כהונה.

ובמקדש דוד [שם] ביאר שנחלקו אם כל דבר שמעלה דרך מלבוש נחשב יתור בגדים, או דוקא "בגד" ותפילין עשויין עור ואינו חשוב בגד כמבואר במנחות [מ ב] וגם רש"י כתב במסקנא שהתנא נקט חידוש שאינן חוצצות, לומר שאין בהם יתור בגדים כי "לאו בגד הוא".

וראה בשו"ת הרשב"א [ח"ה י"ב] שתפילין אינם יתור בגדים כי שיעורן אצבעים על אצבעים, ואין בהם חשיבות כצלול קטן, כי צלול מניחו במקומו ומבטלו, אך תפילין חייב לסלקן בלילה ובבית הכסא ואינו מבטלן, ואין בהם יתור בגדים.

ובחזו"א [ג' ב'] הוסיף שכיון שתפילין אינם חשובים בגד, אינם חוצצין אפילו כצלול קטן, שהרי מפני חשיבותו הוא פוסל אף שלא במקום בגדים.

15. רש"י פירש שלמאן דאמר לילה לאו זמן תפילין פשיטא שחוצצות, כי בלילה אינם בטלות לגופו משום חביבות המצוה, ואם כן כל שכן שביום יחצצו, שהרי עבודות לילה דינם קל מעבודות היום. והאחרונים הקשו הרי אין זו חומרא בדין עבודות לילה, אלא היכי תמצזי שקיימת רק בלילה מפני דיני תפילין, ומפני מה לא יבטלו התפילין לגופו ביום מחמת חביבות המצוה.

ובפשטות כוונתו שכיון שנתנה התורה גם מצוות תפילין עם בגדי כהונה, בהכרח שאין בהם איסור ייתור בגדים אף שהם בגד, אבל היתר זה נאמר רק בעבודות היום ולא בלילה, ונמצא שביום יש קולא בבגדי כהונה כי הותר ללבוש תפילין עמם יחד. וקצת דוחק בלשון רש"י שנחשבים כגופו.

אולם לביאור תוס' שהנידון הוא בדיני חציצה, צריך לפרש שתלית הגמרא בדין זמן תפילין בלילה, היא מכיון שבלילה הן חוצצות משום שאינו זמן תפילין, נמצא שאין מקומן קבוע, ואף ביום שהוא זמנן אינם בטלן וחוצצין, וכן פירש השפת אמת [גם בדברי רש"י, ואולי כוונתו כהרשב"א לעיל], ותמה שאפילו אם לילה זמן תפילין, הרי שבת ויו"ט אינו זמנם ונמצא שאינן קבועין ויחצצו.

ובאור שמח [פ"ב מאיס"ב ה"ח] תירץ קושיא זו, שרק למאן דאמר לילה לאו זמן תפילין יש איסור בהנחתן, ומקפיד עליהן

באם תמצא לומר שהמכניסי ידו בין בגדו לבשרו אינו חוצץ].

האם גם שערו כגופו דמי וכמו שידו אינה חוצצת כך גם שערו, או דילמא שערו לאו כגופו דמי, והרי הוא כדבר נפרד, וחוצץ? (13)

בעי רבי זירא: תפילין שמניח הכהן על זרועו בשעת עבודתו, מה שיחוצו [לפי רש"י השאלה היא אם התפילין פוסלות מדין ייתור בגדים, ומצינו לעיל שלשון "חציצה" משמעותו ייתור בגדים, ולפי התוס' הבעיה היא אם תפילין חוצצות בין בשר ידו לכתונתו?]

13. הרמב"ם [שם] פסק בכל ספיקות אלו שצריך להזהר בהן, אך אם היה אחד מכל אלו עבודתו כשרה. וביאר הכסף משנה טעמו, כי מספק אין לו להביא קרבן אחר שמא נמצא מביא חולין בעורה, [ואף שיש קרבנות הבאות בנדבה, כיון שיש גם חטאות וקרבנות ציבור, לא חילקו בדינם וכלם כשרים בדיעבד. וראה מקדש דוד שם שביירר דבריו].

ובאור שמח [פ"א מפסוהמ"ק ה"ח ופי"ח מאיס"ב ה"י] כתב שהרמב"ם הולך לשיטתו שספק דאורייתא מדאורייתא לקולא, ורק רבנן החמירו בו, ובקדשים לא החמירו.

ובערון השלח [קדשים ל"א י"א] כתב שהרמב"ם פסק בספיקות אלו להקל כי לא נתנה תורה למלאכי השרת, ואי אפשר להזהר שלא תחצוץ נימא או כינה.

ובמקדש דוד שם כתב שחובת הקרבן תלויה בזכות התביעה של הקדש כלפיו, וכיון שבספק ממון הולכים שקולא אין עליו חיוב להביא קרבן מספק, ואפילו קרבן הבא בנדבה, ומה שחידש הכתוב קרבן אשם תלוי בחטאת הוא בספק חטא, ולא בספק הקרבה שהוא ספק אם נפטר מחיובו.

ובחזו"א מנחות [ל"א ו'] תמה למה לא כתב הרמב"ם שמספק אין הבשר נאכל כמו שכתב [בפ"א מפסוהמ"ק הכ"ג], עיי"ש, **ובקהילות יעקב** [מ"ה ד'], ובהערות לחברותא הוריות [ד. הערה 3].

14. רש"י פירש שספק הגמרא אם תפילין נחשבים כיתור בגדים, וטעמו משום שבחציצה אין לחלק בין לילה ליום, ובהכרח שבטלן מתורת בגד מפני המצוה ביום, וכמבואר בהערה הבאה, ובתוס' כתבו שהוקשה לרש"י למה הוצרך לומר שבראש אינו חוצץ והרי מניחן שלא במקום מצנפת, ולכן נקט שהנידון ביתור בגדים, וקא משמע לן כרבי יוחנן לעיל, שביד חוצץ דהוי יתור בגדים במקום בגדים, ובראש אינו חוצץ, כי מניחן על מקום שער שאינו מקום בגדים.

וכן משמע ברמב"ם [פ"י מכה"מ ה"י] שפסק שתפילין של יד חוצצת ושל ראש אינה חוצצת ואם רצה להניחם בשעת עבודה מניח. וביארו הר"י קורקוס וסוף משנה שהוסיף שמתור להניחם, לומר שאין בכך משום ייתור בגדים.

אך תוס' פירשו שספק הגמרא אם תפילין חוצצות, והתנא השמיענו ששערו היה נראה בין ציצץ למצנפת, ולכן לא היה

מהנחת תפילין? והרי **אסורים** להניחם **מיבעי ליה** למיתני, שהרי חייצי?¹⁷

תריץ הכי, **כיון דאיכא** בהאי מתניתא גם דין פטור ממצות תפילין של **ליום** בדוכנן **וישראל** במעמדן, **דלא מתנו ליה** שאי אפשר לשנות "אסור" להניחן, שהרי בלויים וישראלים אין איסור חציצה, **משום הכי תנא**, גם ביחס לכהנים, לשון "פטורין".

ומקשינן: **והתניא: אם הניחן אינן חוצצות.** ותיובתא דרבי אמי דאמר תלמוד ערוך בידניו תפילין חוצצות!¹⁸

ומתריצין: **לא קשיא.** הא דאמר רב אמי חוצצות, הוא בתפילין **דיד.** הא דקתני בברייתא אינן חוצצות, הוא בתפילין **דראש** [וכדמפרש ואזיל]:

מאי שנא תפילין **דיד** דחייצי, משום **דכתיב** בכתנות "לכבש על בשרו" — **שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו**, תפילין **דראש נמי כתיב** "ושמת המצנפת על ראשו" — **שלא יהא דבר חוצץ בין מצנפת לראשו?**

אלא, שאני תפילין של ראש שאינן חוצצות כלל, שהרי **תנא** — **שערו של הכהן הגדול היה נראה**⁽¹⁷⁾

תפילין הוא, ונמצא שבכל עת שמניחן הן חביבות עליו כגופו. **מאי? מצוה דגופיה חייץ, או לא חייץ?**

איגלגל מילתא דהאי בעיה אי תפילין חייצי ומטא לקמיה דרבי אמי.

אמר להו רבי אמי: תלמוד ערוך הוא בדינו — תפילין חוצצות!

מיתיבי: כהנים שהיו עסוקים **בעבודתן, וליום בדוכנן, וישראל במעמדן** [על קרבנות הציבור], **פטורין** באותה שעה **מן התפילה ומן התפילין** כדין עוסק במצוה שפטור לעשות מצוות אחרות⁽¹⁶⁾.

ודייקין: **מאי לאו**, מדקתני שהכהנים פטורין מן התפילין מדין עוסק במצוה ולא קתני שאין להם להניח תפילין כדי שלא יחצצו, מוכח, **כי אם הניחן** הכהן, **אינן חוצצות**, שעל אף שהוא פטור מלהניחן, מצות תפילין בידו, וחביבות המצוה מחשיבה אותן כגופו?¹⁹

ומשנינן: **לא.** לעולם אימא **אם הניחן** בשעת עבודה הרי הן **חוצצות.**

וכי תיקשי לך, **אי הכי**, אמאי תני שהכהנים **פטורים**

17. **הרא"ש** [בשו"ת ג' ד', והלכות קטנות תפילין ס"ס י"ח] הוכיח מסוגין שחציצה פוסלת בהנחת תפילין שהרי משמע כי אילו לא היה שערו נראה, לא היה יכול להניחו על המצנפת. אבל הרשב"א [בשו"ת ח"ה י"ב] נקט כי מותר להניח תפילין על גבי חציצה, וביאר הר"ן [מגילה ט"ו ברי"ף] שרק במצנפת אסור לתת עליה כלי אחר של מצוה וכוונתו לדברי הרשב"א [בשו"ת ח"ג רפ"ב] שמצנפת היא מצוה ומצוה מפסקת בפני עצמה, דמינה מחריב בה. [אך לא משום חציצה, ולא משום יתור בגדים כמבואר לעיל הערה 14]. **ובבית יוסף** [א"ח כ"ז] הביא בשמו שלא יכל להניח על המצנפת משום שהיא גדולה ואי אפשר לכוון בה את מקום הנחת התפילין.

ובבית יוסף שם הוכיח שרק בתפילין של ראש מותר להניחם על בגד, אך בשל יד אסור משום שנאמר לך לאות ולא לאחרים לאות, וכן הוא ברשב"א [בשו"ת ח"א תתכ"ז והב"ח נחלק בביאור דבריו וראה מחצית השקל], וכתב במגן אברהם [שם סק"ז] שצריך לומר שהכהנים לא הניחו תפילין על הכתנת, משום שלא היו רשאים לכוון בגד אחר על גביו, כי אילו יכלו לכסותן בבגד אין חסרון של לך לאות, [ולענין חציצה אין חילוק בין של ראש לשל יד]. ותמה הגרעק"א שהרי יכולים לכסותו בבגד של פחות מגע"ג, שאין בו משום יתור בגדים.

ובקרבן אורה ביאר שקשית הגמרא מלשון הברייתא "אינן חוצצות", שמשמעותו שיכול להניחם על ראשו, ובאמת גם אם יניחם על המצנפת כשר.

וחוצצין. אבל בשבת וי"ט אין איסור אלא פטור, ואינו מקפיד, ואין ראייה שהן חוצצין. [ובפשטות יש לומר שמצוות תפילין מצד עצמה שייכת גם בשבת, אלא שהיא זלזול ב"אות" של שבת, ולכן נחשבים כגופו מצד מצוותן, אך בלילה אינו זמנם מצד מצוות תפילין, ולכן אינם כגופו].

והקרבן אורה נקט חילוק זה בסמוך, על מה שצידדה הגמרא בכהנים בעבודתן ולימים בדוכנן שפטורין מתפילין ואינן חוצצין, והיינו משום שבעת פטור אין חציצה כי מקיימים מצוה בהנחתן. וראה הערה הבאה.

16. בערכין [ג:] אמרו הכל חייבין בתפילין, והחידוש הוא בכהנים שאע"פ שפטורים משל יד מפני שחוצץ לבגד, חייבין בשל ראש. **ובשטמ"ק** [שם אות ו'] תמה שהרי בסוגיין מבואר שפטורין מתפילין, ותירץ דהיינו רק כשמבטלין מלעשות עבודה, אך אם יש להם שהות קודם העבודה יניחום ויהיו עליהם בשעת העבודה. **ובשאגת אריה** [לן] העמיד את הגמ' בערכין בעולת העוף הבאה על הספק שיש בה איסור חציצה, אך משום הספק אינה נחשבת כמצוה לענין לפטור ממצוה. וראה **עונג יו"ט** [מא] שהוכיח מסוגיין שהעוסק במצוה מקיים מצוה אחרת אף שאינו חייב בה.

ובטהרת הקדש גרס ברש"י [ד"ה פטורין מתפילה] "שאינן יכולין לכוון", וביאר כי אם יכולים לכוון אין פטור מצד עוסק במצוה שהרי אפשר לקיים שניהם. אולם בבית הלוי [ח"א ג] נקט שהפטור מתפילין בשעת עבודה הוא רק משום היסח הדעת.